

УДК 94(477.8) «1964/1991»

Легка та харчова індустрія, місцева промисловість західного регіону УРСР в часи «розвинутого соціалістичного суспільства»

О.М. МАЛЯРЧУК

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, м. Івано-Франківськ,
E-mail: oleg.malyarchuk@gmail.com

Авторське резюме

Економіка Української РСР і західного регіону за більшістю показників продовжувала розвиватися на власній основі, розв'язуючи чергові суспільно-політичні та соціально-економічні завдання. У 60 – 80-х роках ХХ ст. поєднувалися два типи відтворення: екстенсивних джерел зростання (експлуатація нових природних багатств, трудових ресурсів) та інтенсивних, що вдосконалювало структуру виробництва і систему управління. Західний регіон республіки розвивався прискореними темпами, зростали машинобудування та приладобудування, нафтогазовидобувна і хімічна промисловість, а також легка та харчова індустрія, місцева промисловість. Проте низький рівень їх якості, недосконалість технологій знижували позитивний вплив цих галузей на економічну ефективність. Крім того, постали й інші проблеми, внаслідок чого виявилися невиконаними завдання з розвитку економіки, заплановані третьою Програмою КПРС. Незважаючи на деяке збільшення масштабів промислового зростання, темпи його знижувалися. У промислово розвинених країнах світу почалася масштабна структурна перебудова економіки щодо ресурсозбереження, впровадження новітніх технологій. У СРСР науково-технічний прогрес загальмувався. Необхідно зазначити, що спроби змінити ситуацію на краще робили неодноразово, але вони знаходилися не стільки в економічній та науковій сфері, скільки у політичній.

Криза в промисловості і сільськогосподарському виробництві СРСР у другій половині 1980-х років виходила за рамки суто виробничих проблем, набувала соціально-економічного характеру й ставала загрозливою щодо забезпечення країни необхідними товарами і продовольством, створювала соціальну напруженість. Наприкінці 80-х років ХХ ст. знизилось споживання продуктів харчування на душу населення, зріс дефіцит на промтовари. Майже припинялася інвестиційна діяльність села. Працівники села почали масово втрачати стабільні місця роботи й надійні джерела прибутку. Скорочення обсягів виробництва сільгосппродукції призводило до простоювання потужностей підприємств харчової і легкої галузі, зниження зайнятості. Негативне ставлення до трансформаційних процесів у селі демонстрували керівники господарств і державні службовці, побоюючись втратити владу над селянами. Як наслідок – в умовах невпинного погіршення економічних показників набувало поширення порушення трудової дисципліни, розкрадання суспільного майна.

Ключові слова: західний регіон, легка, харчова індустрія, місцева промисловість, соціалістична економіка.

Consumer goods and food industry, local industry of the western region of USSR in the times of «developed socialist society»

O.M. MALYARCHUK

Ivano-Frankivsk National technical university of oil and gas, Ivano-Frankivsk, Ukraine,
E-mail: oleg.malyarchuk@gmail.com

Abstract

The economy of the Ukrainian SSR and the western region, according to most indicators, continued to develop on its own basis, solving ordinary socio-political and socio-economic challenges. In 1960-1980s of the twentieth century the two types of reproduction were combined: extensive sources of growth (exploitation of new natural and labour resources), and intensive ones which improved production structure and management system. Western region of the republic developed rapidly, engineering and instrumentation grew, as well as oil and gas and chemical industries, together with consumer goods and food industry, local industry. However, low quality, inadequate technologies reduced the positive impact of these industries on economic efficiency. In addition, other problems arose. As a result tasks of economic development planned by the third Programme of the Communist Party of the Soviet Union turned out to be unfulfilled. Despite a slight increase in industrial growth its rate declined. A large-scale restructuring of the economy on resource conservation, introduction of new technologies began in industrialized countries. Scientific progress in the USSR stalled. It should be noted that attempts to improve the situation were done over and over, but they were not in the economic and scientific spheres but in the political one.

The crisis in industry and agriculture of the USSR in the second half of 1980s went far beyond purely production problems, took on socio-economic character and became threatening as for the provision of the country with necessary goods and food, creating social tension. In the late 1980s food consumption per capita decreased, and deficit in manufactured goods increased. Investing activities of villages almost stopped. Employees from the village began to massively lose stable jobs and reliable source of income. The decline in agricultural production led to idle capacity of the food and consumer goods industry, decline in employment. Executives and government officials, fearful of losing power over the peasants showed negative attitude to transformations in village households. Violation of labor discipline and theft of public property became widely spread due to a relentless deterioration of economic indicators.

Keywords: Western region, consumer goods, food industry, local industry, socialist economy.

Постановка проблеми. На відміну від старих промислових центрів Української РСР, де основні фонди потребували докорінної модернізації, західний регіон республіки постачався у другій половині ХХ століття найновішим на той час устаткуванням (експортним і вітчизняним) та машинами. Однак консерватизм, опір бюрократичного апарату був на заваді економічних реформ. Інтереси партійної номенклатури, з одного боку, і суспільства та підприємств з другого, все більше розходилися, що й призвело до глибокої економічної кризи у другій половині 1980-х років у постачанні населення товарами масового вжитку. Серед причин, що зумовили такий стан справ, – виснаження природних ресурсів західного регіону УРСР. Але не це було вирішальним. На з'їздах КПРС зазначали, що вчасно не дано політичної оцінки зміні економічної ситуації і переведенню економіки на інтенсивні методи розвитку й активне використання досягнень науково-технічного прогресу. Його найважливіші напрями – електронізація машин та устаткування, освоєння передових технологій, автоматизація і механізація виробництва тощо. За умов інтенсифікації виробництва першорядне значення мало поліпшення використання виробничих потужностей, підвищення коефіцієнта змінності роботи, раціональне використання машин і устаткування.

Аналіз досліджень і публікацій. Вітчизняними науковцями доволі широко розкрито картину соціально-економічних процесів, що

проходили в Українській РСР і, зокрема, в західноукраїнському регіоні у другій половині ХХ ст. Це наукові праці В. Барана [1], С. Давидович [2], В. Даниленка [3], О. Крайника [4], О. Малярчука [5], Р. Чигура [6] та інших. До наукового обігу залучено значний обсяг матеріалу з архівних джерел, що зберігався у закритих фондах. Проте ці дослідження неможна вважати достатніми і вичерпними. Ціла низка проблем залишилася поза увагою науковців і потребує дослідження.

Мета дослідження – висвітлити процес становлення легкої і харчової промисловості західного регіону Української РСР, досягнення і упущення. Об'єкт дослідження – соціально-економічна політика партійно-радянської влади, предмет – особливості її реалізації в умовах західного регіону Української РСР.

Виклад основного матеріалу. На всіх етапах соціалістичного будівництва партійно-радянська влада звертала увагу на розвиток галузей групи «Б», які виробляли предмети і продукти народного споживання. До цієї групи, в основному, входили легка й харчова комплексні галузі промисловості. У промисловому виробництві УРСР на їх частку припадало 30,1 % валової продукції й 34,8 % всієї кількості промислових підприємств, що перебували на самостійному балансі [7, с. 73, 78].

Легка промисловість за масштабами виробництва продукції посідала четверте місце серед галузей промисловості УРСР. До її складу вхо-

дило 25 підгалузей і виробництв, у яких нараховувалося 1246 виробничих і науково-виробничих об'єднань, комбінатів і підприємств, або 16,2 % їх загальної кількості в промисловості. Усі підгалузі і виробництва групувалися в три великі галузі легкої індустрії – текстильну, швейну і взуттєво-шкіряну [8, с. 151].

У західних областях УРСР у перші повоєнні роки було організовано три швейні, дві трикотажні, одну текстильно-галантерейну, 11 шкіряно-взуттєвих фабрик. Розвиток вітчизняного машинобудування дозволив оснастити галузі легкої і харчової промисловості новим устаткуванням. Підприємства інтенсивно обладнувалися універсальними і спеціальними машинами. У трикотажній промисловості виробниче устаткування панчішно-шкарпеткових підприємств поповнювалось автоматами, а устаткування трикотажно-білизняних фабрик – новими машинами «Інтерлок» і трикотажно-в'язальними «вертілками». У шкіряному виробництві розпочалася робота із замінення непрохідних машин на прохідні, спроможні за одним ходом обробляти усю площину шкіри [9, с. 30].

Три шкіряні заводи (Львівський, Станіславський та Болехівський) були реконструйовані і значно розширені. Усе виробництво взуття зосереджено на підприємствах республіканського виробничого об'єднання «Укрвзуттяпром». Поглиблена спеціалізація відбувалася, в основному, за такими напрямками: виготовлення на потоці взуття одного виду, з одного матеріалу, однаковим методом кріплення; спеціалізація підприємств на виготовленні взуття за призначенням – спортивного, кімнатного, робочого, дитячого, з верхом із текстильних матеріалів, хромової чи штучної шкіри.

Технічна реконструкція підприємств підвищила рівень механізації виробничих процесів. Так, у шкіряній промисловості механізовано усі операції з вимочування, дублення і оброблення сировини; у взуттєвій – з оброблення деталей, обтягування, затягування; в шерстяній – підготовчі процеси, прядіння, ткання. Рівень механізації швейної промисловості досяг у середньому – 30–40 %. У швейному виробництві виділялися Львівська швейна фабрика № 2 і Чернівецька швейна фабрика № 1. Водночас удосконалювалися виробничі процеси. Усе це сприяло подальшому зростанню виробництва.

Значного рівня спеціалізація і концентрація досягла в швейній і трикотажній промисловості республіки. У швейній підгалузі більшість із 40 чинних виробничих об'єднань організовано за принципом технологічної спільності з урахуванням територіальної близькості об'єднаних підприємств. Усі швейні об'єднання предметно спеціалізувалися: Вінницьке ім. В.Володарського й Чернівецьке «Трембіта» – костюми; Горлівське, Дніпропетровське «Дніпро», Львівське «Веселка» і Харківське «Харків» – жіночі сукні; Київське «Каштан» і Краматорське – чоловічі сорочки й білизна. Виробництво робочого

і спеціального одягу зосереджено на республіканському ВО «Укрпромспеодяг». Наприкінці 1980 р. із 111 підприємств, підпорядкованих республіканському ВО «Укршвейпром», 107 були предметно спеціалізовані [10, с. 170].

Протягом восьмої – десятої п'ятирічок у легкій промисловості УРСР побудовано 66 нових підприємств. У 1961 р. завершено будівництво і введено в дію першу, а в 1964 р. – другу чергу гіганта текстильної промисловості республіки – Херсонського бавовняного комбінату, а в західному регіоні – Рівненського льонокомбінату потужністю 23 млн. погонних метрів лляних тканин на рік. Серед інших великих підприємств – Тернопільський бавовняний і Луцький шовковий комбінати, Нововолинська та Долинська бавовнопрядильні фабрики, Луцька фабрика меланжевих шовкових тканин, Рівненська фабрика нетканих матеріалів, трикотажні фабрики в Мукачеві, Чернівцях. Певних успіхів у досліджуваний період досягнуто у розвитку харчової промисловості УРСР. За кількістю підприємств (1436) вона посідала друге місце після машинобудування і металообробки. Це комплексне виробництво, до складу якого входили понад 20 великих підгалузей і 70 виробництв, що виробляли різноманітні продукти харчування. У структурі виробництва предметів споживання (група «Б») продукція галузі мала найбільшу питому вагу – 47,6 % [8, с. 189].

Протягом 1961–1985 рр. значно розширено і вдосконалено виробничо-технічну базу галузі. Тільки за 1966–1980 рр. харчова промисловість УРСР освоїла 2,9 млрд. крб. капіталовкладень, введено в дію 116 нових та реконструйовано 620 підприємств. Серед них – 11 нових цукрових заводів (зокрема – 5 нових потужністю по 6 тис. т переробки цукрових буряків за добу кожний) і 10 комплексно реконструйованих із значним збільшенням їх потужності [10, с. 172]. Свою продукцію випускали маслоекстраційні і консервні заводи, кондитерські і шоколадні фабрики, а також численні хлібозаводи, м'ясокомбінати, молокозаводи, сирзаводи та ін.

Продовжувалось нарощування виробничих потужностей цукрових заводів західних областей Української РСР. Стали до ладу великі м'ясокомбінати середньої потужності в обласних і промислових центрах. Водночас велося будівництво хлібозаводів і великих механізованих пекарень майже в усіх районних містечках і великих робітничих селищах. Харчова промисловість західних областей розвивалася повільнішими темпами. Це пояснювалося слабким розвитком її сировинної бази – сільського господарства. Все ж таки розгортання окремих підгалузей харчової промисловості (кондитерської, цукробурякової, маслосироварної, макаронної, плодоовочеконсервної) на початок 1970-х років відбувалося.

Великої уваги надавали розвитку місцевої промисловості. Організовувалися сотні державних підприємств районного підпорядкування. Значна частина продукції цих підприємств

припадала на харчову галузь. У процесі становлення підприємств місцевої промисловості впроваджувалися різні механізовані агрегати, автомати, холодильне устаткування. З інформації про хід виконання постанови ЦК КПУ і РМ УРСР № 241 «Про заходи по комплексному розвитку місцевої промисловості Української РСР на 1971–1975 рр.» від 4 червня 1971 р. дізнаємося, що у 1972 р. Івано-Франківське обласне управління місцевої промисловості здійснило низку заходів з удосконалення технологій. Розширено асортимент і поліпшено якість продукції на Тисменицькій деревообробній фабриці, Коломийському металозаводі, Івано-Франківському хімзаводі, Рожнятівській меблевій фабриці та інших підприємствах. Через незадовільне матеріально-технічне постачання, включення в план виробництва понад 10 млн. крб. безнагурного валу, 7 підприємств і в цілому управління місцевої промисловості не виконало річного плану реалізації на 4,5 млн. крб. Населенню «недодано»: оцинкованого посуду – 433 т, товарів побутової хімії на 175 тис. крб., іграшок – 615 тис. крб., скоб'яних виробів – 404 тис. крб і т. д. У минулому році на низці підприємств, що виготовляли продукцію народного споживання, проведена робота з нарощування потужностей. Побудовані і здані в експлуатацію: Наддніпрянський молокозавод, Косівський сирзавод, Коломийський хлібокомбінат, Івано-Франківський м'ясокомбінат, цех Отинянської меблевої фабрики і ялинкових прикрас Івано-Франківського хімзаводу, велося будівництво Калуського молокозаводу, цеху хромових товарів Івано-Франківської шкіряної фірми, холодильника Коломийського м'ясокомбінату, цеху ширвжитку та ракеток Болехівського лісокомбінату, меблевого цеху Кутського лісокомбінату та ряду інших об'єктів [11, арк. 17].

На початок 1970-х років реконструювалися Івано-Франківська трикотажна і Коломийська гардинна фабрики, Івано-Франківський міськмолокозавод та будувалися Івано-Франківський хлібокомбінат, Долинський харчкомбінат, понад 200 підприємств побутового обслуговування населення. Це давало можливість збільшити загальний обсяг виробництва товарів народного споживання, порівняно з минулою п'ятирічкою, більш як у 1,5 раза, обсяг реалізації побутових послуг населенню в 2 рази [11, арк. 20]. Питома вага товарів масового вжитку в загальному обсязі виробництва області у 1974 р. становила 33 %. По окремих галузях промисловості: лісовій і деревообробній – 45 %, легкій – 66 %, харчовій – 70 %, місцевій – 72,3 % [12, арк. 109]. На виконання постанови ЦК КПУ і РМ УРСР № 241 міськкоми і райкоми партії, міськрайвиконкоми, партійні організації, обласне управління місцевої промисловості провели роботу спрямовану на подальше розширення виробничих потужностей, асортименту і покращення якості продукції. За роки п'ятирічки на виробництві впроваджено 10 конвеєрних ліній,

встановлено понад 120 одиниць технологічного устаткування, освоєно 160 нових видів виробів. З метою подальшого вдосконалення управління виробництвом проведено укрупнення дрібних підприємств та цехів і на їх основі створено Коломийське металообробне та Долинське швейне об'єднання. Більшість заходів, накреслених постановою бюро обкому партії, були виконані. На Тисменицькій меблевій фабриці встановлено напівавтоматичну лінію для фанерування меблів, шліфувальні напівавтомати, на Рожнятівській меблевій фабриці – лаконаливну машину і поточну лінію з виготовлення м'яких елементів меблів, на Коломийському металозаводі – напівавтоматичну лінію з виготовлення металічного оцинкованого посуду і т. д. [13, арк. 91]. За нашими підрахунками, управління місцевої промисловості не справлялося із завданнями, доведеними контрольними цифрами п'ятирічки. Відставання у 1975 р. становило 23 млн. крб. по валовому об'єму недоданої продукції.

Ще однією проблемою в промисловому виробництві була плінність кадрів. На підприємствах легкої промисловості Івано-Франківської області у 1970 р. було прийнято на роботу 2113 осіб, а звільнено – 1670. Головною причиною такого стану був низький рівень організації праці, відсутність належних санітарно-побутових умов на виробництві, низький рівень оплати праці. Майже на всіх підприємствах побутові приміщення не відповідали нормам: у цехах велика загазованість, шум, вібрація і заплиненість перевищували допустимі норми, недостатнє освітлення робочих місць і погана вентиляція. Виняток становили Івано-Франківська шкіряна фірма, хутрове об'єднання «Тисмениця», Івано-Франківська швейна і Коломийська взуттєві фабрики. На деяких підприємствах цієї галузі не було дошкільних дитячих установ, ідеальні [14, арк. 27–28]. У 1976 р. показник «плінності робочих кадрів» сягав 97,5 тис. осіб, або 14,2 % із спискового складу робітників. Виходило, що звільнився «за власним бажанням» кожнен сьомий робітник. Найбільша плінність кадрів припадала на підприємства місцевої – 18,8 % і харчової промисловості – 21,5 %. В Івано-Франківському заводоуправлінні будівельних матеріалів протягом року звільнилося дві третини працівників, на арматурному заводі – майже половина. Така значна плінність кадрів пояснювалася незадовільними умовами праці [15, арк. 16]. У довідці за підписами зав. відділу легкої, харчової промисловості і торгівлі обкому партії тов. М. Заміховського та інструктора Ю. Шостака зазначалося, що «в роботі управління місцевої промисловості в питаннях забезпечення завдань десятої п'ятирічки мали місце істотні недоліки. Із дев'яти – п'ять підприємств і в цілому управління не виконували завдань п'ятирічки по темпах зростання обсягів виробництва, всього було недодано продукції на 4,3 млн. крб. Управлінням повільно вирішувалося питання збільшення виробництва продукції із

місцевої сировини. Її питома вага в загальному обсязі виробництва становила 3,9 %» [16, арк. 46–47].

Повсюдний дефіцит у 1980-х роках набирав все більших масштабів і в сільських магазинах (сільмагах), особливо віддалених сіл, бракувало елементарних товарів. Поїздки жителів сіл до обласних центрів за покупками і навіть у Київ чи в Москву стали типовим радянським явищем. Зважаючи на труднощі із постачання населенню окремих продуктів харчування, Міністерство торгівлі СРСР у 1980 р. застосувало «єдині норми відпуску товарів в одні руки»: хліба печеного – не більше 2 кг, хлібобулочних виробів – 0,5 кг, крупи – 1 кг, муки – до 3 кг, макаронних виробів – до 1 кг, цукру – 0,5–1 кг і т. д. У м. Києві «в одні руки» продавалося: олії рослинного – до 1 кг, масла тваринного – 0,5 кг, сирів твердих – 1 кг, ковбасних виробів – до 1 кг, м'яса – до 2 кг, яєць – до трьох десятків і т. д. [17, арк. 11].

У цей період почала загострюватися проблема із забезпеченням населення м'ясо-молочними продуктами, овочами, фруктами. Зросла диференціація у споживанні продуктів харчування у сім'ях з різним соціальним статусом і прибутками. У тогочасній пресі рясніють повідомлення на зразок: «Напевно, колись психологи дослідять, як відбилися на нашому поколінні крайні експерименти, коли спочатку морили людей товарним голодом, а тепер дражнять шматком м'яса, якого нема за що купити» [18, с. 1].

У зв'язку з недопостачанням відчувався гострий дефіцит трикотажних, хутрових виробів, товарів дитячого асортименту, електротоварів, взуття, канцтоварів, мийних засобів, постільної білизни і т. д. Помітне місце у житті громадян стало займати споживання алкогольних напоїв та самогонваріння. Після сумнозвісного 1 червня 1985 р. – «атаки на алкоголізм», невирішеність соціальних проблем загострилася. Зросла кількість убивств і замахів, тяжких тілесних пошкоджень, крадіжок державного, громадського й особистого майна.

Офіційна пропаганда акцентувала увагу на перевагах «радянського способу життя» й замовчувала гострі проблеми розвитку суспільства. Планово-директивна економіка не могла

задовольняти високі потреби населення, що вело до тотального дефіциту на промислові й продовольчі товари. Становлення соціальної сфери і життєвого рівня населення виявляли певну специфіку – головну увагу надавали розвиткові важкої, хімічної, нафтогазової промисловості та сільського господарства. В цілому легка та харчова галузі промисловості відставали у своєму розвитку. У суспільстві назріло майнове розширення, посилювалась напруженість, хоча радянська соціальна політика базувалася на основі принципів уніфікації і мінімальних потреб «простої» людини.

Висновки. Отже, у легкій та харчовій індустрії, місцевій промисловості у досліджуваній нами період відбулися важливі зміни. Взуттєва і швейна підгалузі остаточно вийшли зі стадії ремесла і перетворилися на галузі фабричної промисловості. У загальному обсязі виробництва різко зросла питома вага таких новостворених галузей, як трикотажна, кондитерських виробів, консервна, хлібопекарська, молочна, м'ясна. Набули подальшого розвитку і старі галузі регіону – цукрова, спиртова. Розширення виробничих потужностей, постійне вдосконалення організації виробництва і праці, підвищення рівня механізації й автоматизації виробничих процесів зумовило зростання виробництва усіх видів продукції легкої, харчової індустрії та місцевої промисловості. При цьому порівняно швидко зростав випуск молочної продукції, масла, сиру, м'яса і ковбасних виробів, кондитерської продукції. Повільніше збільшувалося виробництво цукру, макаронних виробів. Проте якість залишалася далекою від світових стандартів.

Постійне збільшення виробництва продукції не задовольняло потреб населення в продуктах харчування, наближення рівня їх споживання до науково обґрунтованих норм. Особливо це відчувалося у виробництві продукції дитячого і дієтичного харчування, продуктів, збагачених вітамінами, білковими та іншими компонентами підвищеної біологічної цінності. Місцеве сільськогосподарське виробництво і легка промисловість не забезпечували внутрішні потреби, що спричиняло постійний дефіцит на споживчому ринку. Це, у свою чергу, збільшувало залежність від ввезення товарів з інших областей республіки і країни.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Баран В. К. Україна : новітня історія (1945–1991 рр.) [Текст] / В. К. Баран. – Львів : Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2003. – 670 с.
2. Давидович С. Н. Соціально-економічні процеси в Івано-Франківській області в другій половині 60 – 80-ті роки ХХ століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 «Історія України» [Текст] / С. Н. Давидович. – Тернопіль, 2012. – 19 с.
3. Даниленко В. М. Україна в умовах системної кризи (1946–1980-і рр.) [Текст] / В. М. Даниленко. – К. : Альтернативи, 1999. – 304 с.
4. Крайник О. П. Економічний розвиток регіону [Текст] / О. П. Крайник. – Львів, 2002. – 294 с.
5. Мальярчук О. М. Тоталітаризм проти західноукраїнського села [Текст] / О. М. Мальярчук. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2008. – 228 с.
6. Чигур Р. Ю. Соціально-екологічні процеси в Західному регіоні України 70 – 80-х років ХХ ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 «Історія України» [Текст] / Р. Ю. Чигур. – Львів, 2003. – 22 с.

7. Народне господарство Української РСР у 1985 р. : Статистичний щорічник. – К. : Техніка, 1986. – 398 с.
8. Погребняк Я. П. Развитой социализм : экономика и народное благосостояние. О работе парторганизаций Украины по повышению народного благосостояния [Текст] / Я. П. Погребняк. – К. : Политиздат Украины, 1985. – 264 с.
9. Історія народного господарства Української РСР : [в 3 т., 4 кн.] / голов. редкол. І. І. Лукінов. – Т. 3, Кн. 1. – К. : Наук. думка, 1985. – 464 с.
10. Історія народного господарства Української РСР : [у 3-х т. 4 кн.] / голов. редкол. І. І. Лукінов. – Т. 3, Кн. 2. – К. : Наук. думка, 1987. – 440 с.
11. Держархів Івано-Франківської області (далі – ДАІФО), ф. П – 1, оп. 1, спр. 3800, арк. 48.
12. ДАІФО, П – 1, оп. 1, спр. 4019, арк. 191.
13. ДАІФО, П – 1, оп. 1, спр. 4119, арк. 194.
14. ДАІФО, П – 1, оп. 1, спр. 3677, арк. 122.
15. ДАІФО, П – 1, оп. 1, спр. 4241, арк. 157.
16. ДАІФО, П – 1, оп. 1, спр. 4566, арк. 189.
17. Центральний державний архів громадських об'єднань України, ф. 1, оп. 25, спр. 2109, арк. 78.
18. Романів Є. Скільки коштують ціни / Є. Романів // За вільну Україну. – 25 квітня 1991 р.

Стаття надійшла до редакції 25.01.2016

REFERENCES:

1. Baran, V.K., 2003. *Ukrayina: novitnya istoriya (1945–1991 rr.)* [Ukraine: modern history (1945-1991)]. In-t ukrayinoznavstva im. I. Kryp'yakevycha NAN Ukrayiny, L'viv (in Ukrainian).
2. Davydovych, S. N., 2012. *Sotsial'no-ekonomichni protsesy v Ivano-Frankivs'kiy oblasti v druhiy polovyni 60 – 80-ti roky KhKh stolittya : avtoref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ist. nauk : spets. 07.00.01 «Istoriya Ukrayiny»* [Socio-economic processes in the Ivano-Frankivsk region in the second half of 60 - 80 years of the twentieth century: Author. Dis. on competition sciences. degree candidate. East. Sciences specials. 07.00.01 «History of Ukraine»]. Ternopil' (in Ukrainian).
3. Danylenko, V. M., 1999. *Ukrayina v umovakh systemnoyi kryzy (1946–1980-i rr.)* [Ukraine in conditions of systemic crisis (1946-1980-s)]. Al'ternatyvy, Kyiv (in Ukrainian).
4. Kraynyk, O. P., 2002. *Ekonomichnyy rozvytok rehionu* [The economic development of the region]. L'viv (in Ukrainian).
5. Malyarchuk, O. M., 2008. *Totalitaryzm proty zakhidnoukrayins'koho sela* [Totalitarianism against western village]. Misto NV, Ivano-Frankivs'k (in Ukrainian).
6. Chyhur, R. Yu., 2003. *Sotsial'no-ekolohichni protsesy v Zakhidnomu rehioni Ukrayiny 70 – 80-kh rokiv KhKh st. : avtoref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ist. nauk : spets. 07.00.01 «Istoriya Ukrayiny»* [Social and ecological processes in Western Ukraine 70 - 80-th century. : Author. Dis. on competition sciences. degree candidate. East. Sciences specials. 07.00.01 «History of Ukraine»]. L'viv (in Ukrainian).
7. *Narodne hospodarstvo Ukrayins'koyi RSR u 1985 r. : Statystychnyy shchorichnyk* [The economy of the Ukrainian SSR in 1985: Statistical Yearbook]. 1986. Tekhnika, Kyiv (in Ukrainian).
8. Pogrebnyak, Ya. P., 1985. *Razvitoy sotsializm : ekonomika i narodnoe blagosostoyanie. O rabote partorganizatsiy Ukrainyi po povysheniyu narodnogo blagosostoyaniya* [Developed socialism: the economy and people's welfare. On the work of party organizations of Ukraine to improve the people's welfare]. Politizdat Ukrainyi, Kyiv (in Russian).
9. *Istoriya narodnoho hospodarstva Ukrayins'koyi RSR* [History of National Economy of the Ukrainian SSR]. 1985, Vol. 3, 1. Nauk. dumka, Kyiv (in Ukrainian).
10. *Istoriya narodnoho hospodarstva Ukrayins'koyi RSR* [History of National Economy of the Ukrainian SSR]. 1987, Vol. 3, 2. Nauk. dumka, Kyiv (in Ukrainian).
11. *Derzharkhiv Ivano-Frankivs'koyi oblasti (dali – DAIFO)* [State Archives of Ivano-Frankivsk region (herein after - SAIFR)], f. P – 1, op. 1, spr. 3800, ark. 48. (in Ukrainian).
12. DAIFO [SAIFR], P – 1, op. 1, spr. 4019, ark. 191. (in Ukrainian).
13. DAIFO [SAIFR], P – 1, op. 1, spr. 4119, ark. 194. (in Ukrainian).
14. DAIFO [SAIFR], P – 1, op. 1, spr. 3677, ark. 122. (in Ukrainian).
15. DAIFO [SAIFR], P – 1, op. 1, spr. 4241, ark. 157. (in Ukrainian).
16. DAIFO [SAIFR], P – 1, op. 1, spr. 4566, ark. 189. (in Ukrainian).
17. *Tsentral'nyy derzhavnyy arkhiv hromads'kykh ob'yednan' Ukrayiny* [Central State Archive of Public Organizations of Ukraine], f. 1, op. 25, spr. 2109, ark. 78. (in Ukrainian).
18. Romaniv, Ye., 1991. *Skil'ky koshtuyut' tsiny* [How much are prices]. *Za vil'nu Ukrayinu* (in Ukrainian).

Малярчук Олег Михайлович – кандидат історичних наук, доцент
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
Адреса: 76019, м. Івано-Франківськ, вул. Карпатська, 15
E-mail: oleg.malyarchuk@gmail.com

Malyarchuk Oleh Mykhailovych – PhD in historical science, associate professor
Ivano-Frankivsk National technical university of oil and gas
Address: 15, Karpatska Str., Ivano-Frankivsk, 76019, Ukraine
E-mail: oleg.malyarchuk@gmail.com